

varetages i forskellige omgivelser og over tid. Perioden spænder fra 1940erne til 1970erne, og konklusionen fremhæver blandt andet betydningen af kontinuitet og diskussionen mellem en tilpasningsstrategi og en forandringsstrategi i kampen for indflydelse.

Tor Egil Førland, *»Vi sier intet« – Norge i COCOM 1948-53*, Oslo: Pax Forlag, 1988, 390 s., Nkr. 258,00.

I 1987 kom Kongsberg Våpenfabrikk og Toshiba i mediernes søgelys. De havde begge eksporteret strategisk højteknologi til Sovjetunionen, dvs. eksporteret varer, der står på COCOMs liste over varer, der ikke på sælges til østlande. Allerede få år efter afslutningen på 2. verdenskrig indgik USA et bilateralt eksportkontrolsamarbejde med de vesteuropæiske lande, og dette blev i 1950 delvist erstattet af det kollektive samarbejde i »Coordinating Committee«, COCOM. COCOM var og er med andre ord led i en »økonomisk krig« mod østlandene. Bogen giver et meget detaljeret, lidt uoverskueligt indblik i COCOMs aktiviteter i begyndelsen af 1950erne, med et udblik til slutningen af 1980erne – først og fremmest i relation til Norge. Bogen er muliggjort gennem adgang til blandt andet udenrigs- og handelsministerielle arkiver, og den giver formentlig det bedste og mest dækkende billede af COCOM på et skandinavisk sprog.

Kim Møller (red.), *Virksomheder i Netværk (I)*, Roskilde: Forlaget Samfundsøkonomi og Planlægning, 1988, 131 s., kr. 120,00.

Erhvervslivets udvikling kan ikke analyseres alene med udgangspunkt i de enkelte virksomheder, der må i stedet lægges stor vægt på virksomhedernes indbyrdes relationer og deres relationer til leverandører og brugere. Med andre ord: arbejdsdelingens fordele skal opnås gennem samarbejde og ikke gennem markedstransaktioner eller virksomhedsvækst. Dette er – meget kortfattet – tankegangen i netværksteorien. Og dermed kan virksomhedsnetværk muligvis være løsningen på et af dansk industris strukturelle problemer: de meget få store virksomheder. Bidragene i den foreliggende bog behandler teknologiske og regionale netværksammenhænge, især på grundlag af erfaringer fra Nordjylland, og samarbejde mellem private virksomheder og offentlige brugere. De viser blandt andet, at der er store problemer ved at udvikle et samarbejde som en bevidst valgt strategi.

Kim Møller og Henrik Pade (red.), *Industriel succes. Konkurrencefaktorer i 9 danske brancher*, København: Samfundslitteratur, 1988, 445 s., kr. 250,00.

Som led i et internationalt projekt, »On the Competitiveness of Nations«, er der også for Danmarks vedkommende gennemført en række studier. Nærværende bog præsenterer datamaterialet fra den danske undersøgelse, opdelt på brancher,

samt et overordnet statistisk studie – og det er den gennemgående struktur på præsentationen af landene. Data fra enkeltbrancher har tidligere været fremlagt, men de foreliggende er unikke, fordi de er langt mere sammenlignelige og derfor giver et langt bedre grundlag for erhvervsudviklings- og erhvervspolitiske overvejelser. Mest overskueligt er nok hovedafsnittet om de »Internationalt konkurrencedygtige danske industrier« (stort set alle knyttet til fødevarersektoren); men også brancheanalyserne er spændende, fordi de går mere i dybden. Heldigvis kombinerer fremstillingen egentlig tekst med et varieret talmateriale.

Niels Chr. Sidenius
Institut for Statskundskab

»Tyskerne. Nation og stat i Tyskland 1815-1988«, *Den jyske Historiker*, nr. 43-44, 1988, 263 s.

Hvor mange stater var/er Tyskland? Hvad er den tyske nation? Hvorfor var der ikke overensstemmelse mellem stat og nation? Det er nogle af de spørgsmål, dette dobbeltnummer af *Den jyske Historiker* prøver på at forklare og besvare, inden den tyske nation erklæres for død og begravet på side 249.

For en gymnasielærer med interesse for det tyske spørgsmål vil bogen være en glimrende »lærerens bog«, der ikke bare giver facit til mange brændende spørgsmål, men også går ind i de debatter, der i øjeblikket føres fra historikerside, og i det hele taget knytter sig til og diskuterer den tidligere forskning.

Bogen er forsynet med mange kort, der skal illustrere de forskellige faser. Det må også være en selvfølge, når det drejer sig om Tyskland. Desværre er alle, undtagen to, kopieret fra den samme tyske bog, og det kunne se ud, som om originalerne har været i farver. I hvert fald er signaturerne mange steder utydelige, og specielt kortene over Det tyske Toldforbund (s. 43) og kongeriget Preussen (s. 77) er håbløse.

Man kunne også i så grundig og interessant en bog ønske sig et eller flere registre, der ville gøre det muligt i en snæver vending at bruge bogen som opslagsværk. Til gengæld er der rige muligheder for videre studier, da hvert afsnit er forsynet med litteraturliste. Som en ekstra service er der udarbejdet kommenterede litteraturoversigter, der er trykt separat, og som kan rekvireres fra redaktionen.

Tove Elklit
Amtsgymnasiet i Odder